

Паэма Аркадзя Куляшова "Сцяг брыгады". Алюстраванне трагічнага лесу народа у час вайны. Роля лірычных адступленняў і пейзажных малюнкаў у творы.

Паэма напісана ў жніўні-верасні 1942 года на Калінінскім фронце пад уражаннем убачанага і перажытога, у зямлянцы, паміж баямі. У аснову паэмы быў пакладзены сапраўдны факт, звязаны з падзеямі брыгады камісара Зуева, з якім быў асабіста знаёмы паэт.

Тэма твора -- мужнасць савецкага народа ў барацьбе з ворагам.

Ідэя -- сцвярджанне жыватворчай сілы савецкага патрыятызму, праслаўленне воінскага абавязку, чэсці савецкага салдата.

А. К. прызвае да пільнасці паміж народамі. Паэт паказаў моц, сілу, супрацьстаянне фашысцкім нелюдзям, заклікае да з'яднання.

Асноўная ўвага накіравана на уяўленне драматычных перажыванняў чалавека, на вачах якога раўнуецца родны горад, пусцее родны дом, гінуць блізкія і дарагія, а сам ён вымушаны на доўга пакінуць родныя мясціны. Сваёасаблівым акампанентам усяму гэтаму гучыць традыцыйны ў класічнай літаратуры матыў "адарванага лістка".

Алесь Рыбка -- галоўны герой паэмы -- пакідае родны Мінск у трагічны час: вайна прынёсла ў яго дом вялікае гора, разбурыла любімы горад, разлучыла з сям'ёй. Адчуваючы сябе сынам Радзімы, часцінкай свайго народа, ён ідзе на суровую і цяжкую бітву з фашызмам, даючы свяшчэнную клятву вярнуцца дамоў толькі з перамогай.

Алесь Рыбка ні на хвіліну не губляе веры ў сілы народа. Нават у самых драматычных момантах свайго франтавога жыцця -- развітваючыся з домам, выратаваючы сцяг брыгады, пераходзячы лінію фронту, у цяжкіх умовах акружэння -- герой верыць у перамогу, і гэта вера з'яўляецца для яго надзейным кампасам.

Ён хоча прыйсці дадому не нікчемным, слабым жабраком, а пераможцам. Ён верыць у справядлівасць змагання. У героя паэмы высокае пачуццё грамадзянскага абавязку перад народам, сапраўдны гуманізм і нянавіць да ворага, яснае, чыстае сумленне і прыгожая душа. Усе гэта спалучаецца з мужнасцю і чэснасцю. Ён не шкадуе жыцця, выратоўваючы сцяг брыгады, выносіць з поля бою цяжка параненага камісара Заруднага і гэтым самым выконвае высокі воінскі і грамадзянскі абавязак.

Мужнасцю і стойкасцю вызначаецца і камісар Зарудны. У самых цяжкіх моманты бою ён натхняе байцоў брыгады сваёй верай у перамогу. Правобразам камісара паслужыў член Ваеннага савета 11 арміі брыгадны камісар І.В. Зуеў, з якім А. Куляшоў быў асабіста знаёмы.

Разам з мужнасцю камісара Заруднага і Алеся Рыбкі паэт паказвае паводзіны Мікіты Ворчыка -- былога наводчыка гарматы, аднаго з тых, каму пашанцавала застацца жывым. Пад уплывам панічных чутак Ворчык губляе веру ў перамогу, не бачыць сэнсу ў далейшым змаганні, не знаходзіць у сябе дастаткова сіл, каб пераадоліць разгубленасць. У выніку ён кідае баявых сяброў, шукаючы "цішыні і спакою" дома. Але не знаходзіць Мікіта сямейнага шчасця: дома ён даведваецца аб трагічнай смерці жонкі Марыны і яе перадсмяротнай запісцы з просьбай адпомсціць ворагу здзекі і слезы. Высвятляецца таксама, што Ворчык, пакідаючы сваіх сяброў забраў ватуоку з зашытым брыгадным сцягам. За здраду Мікіту выносіцца суровы прысуд.

Вобразамі старасты -- прыслугача Мядзвецкага, хутаранкі Лізаветы -- А. Куляшоў паказаў маладушных людзей, здраднікаў.

Паэма А. Куляшова "Сцяг брыгады" сцвярджае духоўныя каштоўнасці народа -- нянавіць да ворагаў, здраднікаў, вальналюбства, высакародства, працавітасць, чалавечую годнасць. А.Твардоўскі назваў паэму "голосам сэрца, напоўненага болем за родную беларускую зямлю, плачам па ёй і гарачай, светлай верай у яе сілы да барацьбы, у яе вызваленне".

Сцена развітання Рыбкі з апусцелым домам - у прачулых зваротах адухоўленых рэчаў гучыць горкае напамінанне аб трагічным лесе тысяч дзяцей, якія вымушаны блукаць па дарогах вайны. Далей трагічны матыў развітання перарастае ў страшнае пракляцце

вайны, а затым у прыягу вернасці. Вобраз Радзімы раскрываецца у пейзажных адступленнях. Малюнкi прыроды адцяняюць і глыбiню народн. пакут, і неуміручасць Радзімы ні бы адчуванне прауды, справядлівасці, чалав. добра, і наадварот, адносіцца варожа да зла, дзікага разбою.

Пад аховай цемнага лесу, магутных хвой героі спяць спакойна, набіраючы сіл для новых выпрабаванняў. Лясны ручай, возера, дуброва, хмызняк, мерзлы мох на балоце -- усе гэта верныя сябры і саюзнікі воінаў. Для усіх пейзажных малюнкаў паэмы характэрна адна рыса: яны ніколі не падаюцца нейтральна да перажывання герояў, нідзе не служаць толькі фонам для падзей. Пейзаж нясе на сябе след перажывання герояў.

Лірычныя адступленні падначальны ідэйнай задуме аутара. Пейзажныя малюнкi дапамагаюць раскрыць ідэю твора, выявіць душэўны стан герояў, іх думкі, перажывані. Пейзажныя малюнкi сімвалізуюць неадольную сілу патрыятычных пачуццяў, заснаваных на векавых традыцыях народа, які ўсё саёй духоўнай дзейнасцю, сваім адчуваннем, сваёй дзейнасцю звязаны з роднай зямлей, яе прыгажосцю.

Паэзія Аркадзя Куляшова, яе тэматыка, публіцыстычная накіраванасць, філасофскія і маральна-этычныя праблемы.

Нарадзіўся 6 лютага 1914 г. у мястэчку Саматэвічы Касцюковіцкага раёна на Магілушч
ыне. Бацьк

і

был

і

настаўн

і

кам

і

. Рана абудз

і
лася у хлапчука ц
і
кавасць да л
і
таратуры
і
пачался дружба з кн
і
гаю. Асабл
і
вай увагай, любоую
і
прызнаннем карыстал
і
ся Пушк
і
н
і
Лермантау. Паэма Лермантава "Мцыр
і
" дапамагла зразумець вял
і
кую чарадзейную с
і
лу мастацкага слова. У 1926г Кл
і
мав
і
цкая акруговая газета "Наш працаун
і
к" друкуе першы верш А. К. А праз год газета "Маг
і
леуск
і
селян
і
н" змяшчае каля дзясятка яго вершаў, а адз
і
н трапляе у газету "Беларуская веска. " У 1928г. пасля сем
і
годк
і
едзе вучыцца у Мсц
і
слауск

і
педтэхн
і
кум. Мсц
і
слау адыграу нямалую ролю у л
і
тарат. лесе. У 1929 г. едзе у М
і
нск. У 1930г. выходз
і
ць з друку першы сборн
і
к вершау "Роскв
і
т зямл
і
". У пачатку наступнага года паэт заканчвае паэмы "Крыуда" -- пра антынародны
характар
і
мпер
і
ал
і
стычнай вайны, якая пачалася у год яго нараджэння. У 1931-1933гг. вучыцца на л
і
таратурным факультэце М
і
нскага пед
і
нстытута. Выдаюцца новыя кн
і
г
і
з вершам
і
і
паэмам
і
"Па песню, па сонца", "Медз
і
дождж", "Мы жывем на гран
і
цы". У 1940г. выйшла першая кн
і
га у перакладзе на рускую мову "Дубрава". Пачалася Вял. Айчын. вайна. Паэт дабраўся

да Оршы. Працуе у газеце "Знамя Саветау". П
і
ша вершы -- "Л
і
ет з палону", "Над брацкай маг
і
лай", "Балада аб 4 заложн
і
ках". У жн
і
ун
і
і
верасн
і
1942 г. у цяжк
і
х франтавых умовах нап
і
сау паэму "Сцяг бр
і
гады". Вял
і
к
і
м здабыткам у бел. паэз
і
ю увайшла пасляваен. творчасць. Паэмы "Новае рэчышча", "Тольк
і
уперад", вершаваная аповесць "Грозная пушча", зборн
і
к "Камун
і
сты"
і
"Новая кн
і
га", пераклады творау Пушк
і
на, Лермантава, Ясен
і
на. А. К. двойчы удастоены Дзяржаун. прэм
іі
СССР, у 1946г. за паэму "Сцяг брыгады", у 1949г. за "Новае рэчышча". У 1968 г.
прысвоена званне народнага паэта БССР.

Пачанау А. К. з традыцыйных матывау прырода-апісальнай лірыкі. Паэту трэба было
навучыцца п ісаць
па-свойму, знайсц і
адметную мастацкую манеру, выпрацаваць свой погляд на свет, падзе і
, людзей. А. К. і
мкнуся, каб яго верш быў "востры як штык" і
"глыбока і
як плуг". Пспех А. К. прынес і
вершы пад назвай "Юнац і
свет" (1938-1940). З даваенных твораў значны след у творчасц і
пак і
нул і
паэмы "Баранау Вас і
ль", "У зяленай дуброве". Першая услаўляла мужнасць абаронцаў свяшчэнных рубяжоў Радз і
мы, другая расказала пра людзей калгаснай веск і
, пра і
х духоўны свет, мары. Найбольшы пспех прынесла паэма "Хлопцы апошняй вайны" (1940). А. К. паказваў сябе паэтам-наватарам. Ён шукаў новыя мастацк і
я сродк і
. Верш "Мая Бесядзь" (1940) -- паэт асэнсоўвае свае месца ў л і
таратуры, вызначае свае і
дэйна-мастацк і
я прыцыпы, став і

ць задачы на будучае, выпрацоувае адметныя мастацк

і

я манеры. "Плыла, цалавалась хмарка з зямлей". Алегарычны вобраз хмары дае паставу гаварыць пра творчыя прынцыпы паэта. Асабл

і

ва вершы падводз

і

л

і

вын

і

к

і

ранняй творчасц

і

паэта, вызначал

і

праграму на будучае, к

і

рунак далейшых пошукаў. Песню А. К. ваен. гадоў не уяв

і

ш

і

накшай, як у армейск

і

м шынял

і

, з поўнай ваен. выкладкай. У вершах паэта ваен. пары "ранай крывавай родных сель дым

і

л

і

ся

і

гарады". Верш "Балада аб 4 заложн

і

ках", у якой расказваецца пра вял

і

кае гора адважнага партызанскага камандз

і

ра Бацьк

і

М

і

ная. Яго дзяцей, сястру фашысты узял

і

у якасц
і
зложн
і
кау. Эп
і
зод суровага франтавога жыцця, поунага небяспек
і
вял
і
к
і
х ахвар, узнауляе А. К. у вершы "Пад брацкай маг
і
лай" (1942). Пасля бою во
і
ны хаваюць сва
і
х баявых таварышау.

У першыя пасляваенныя гады А. К. піша пра аднаўленне і будаўніцтва, як на руіны
зноу вяртаецца жыцце. Паэт часцей звяртаецца да жанру балады, якая дае магчымасць
раб іць
вял
і
к
і
я ф
і
ласофск
і
я абагульненн
і
. Няма такой с
і
лы, якая магла б адолець чалавечую мару пра шчасце на зямл
і
-- галоўная думка "Балады пра вока". А. К. адкрывае новыя магчымасц
і
сваей паэз
іі
. Звяртаецца да верша публ
і
цыстычнага. Пра што б н

і
п
і
сау А. К. -- пра космас, далк
і
я планеты, пра лес жыцця на зямл
і
, пра падзе
і
вайны, ен зауседы паслядоуна адстойвае светапогляд савецкага чалавека, яго
і
дэйныя прынцыпы. Сярод яго творау нямала вершау, прысвечных тэме "аб месцы паэта у
рабочым стра
і
". " Спакойнага шчасця не зычу н
і
кому" (1960) -- ф
і
ласофскае абагульненне паз
і
ранняу паэта над сэнсам жыцця. У вершы раскрыта важная паз
і
цыя чалавека-стваральн
і
ка, як
і
зауседы
і
мкнецца наперад, у новыя дал
і
. А. К. многа с
і
ладдае мастацкаму перакладу. У перакладах выдадзены творы Шаучэнк
і
, Лермантава, Ясен
і
на, Пушк
і
на "Яуген
і
й Анег
і
н". Сва
і
м
і

перакладам
і
мацуе творчую садружнасць белар. л
і
таратры з л
і
таратурам
і
і
ншых народаў. За пераклады кн
і
г А. К. прысуджана Дзяржаун. прэм
і
я БССР
і
мя Янк
і
Купалы.

Поспех А. К. прынес зборнік вершаў "Юнацкі свет" (1938-1940). У ім паэт глядзіць на
свет вачыма сва
і
х маладых герояў. Яны працуюць, дружаць, думаюць пра будучыню. "Воблака", "Ельн
і
к", "Бюро даведак". У ранняй творчас
і
А. К. паустае чалавек з яго штодзеным
і
клопатам
і
і
пачуццям
і
, светлым
і
юнацк
і
м
і
парыванням
і
. Галоўны матыў зборн
і

ка "Мы жывем на гран
і
це" -- во
і
нская п
і
льнасць ва умовах вайны. Непераможны савецк
і
народ --
і
дзя паэмы "Хлопцы апошняй вайны" (1940). Творы, нап
і
саныя А. К. у гады Вял
і
кай Айчыннай вайны -- паэма "Сцяг брыгады", "Прыгоды цымбал", вершы "Над брацкай
маг
і
лай", "Балада аб 4 заложн
і
ках", "Л
і
ст з палону" -- належаць да лепшых узораў савецкай паэз
іі
. Мужная непах
і
снасць, гарачы патрыятызм, душэуны боль за тых, хто трап
і
у у фаш. няволю -- вось галоўныя тэмы гэтых твораў. Верш "Мая Бесядзь". Пад
і
м ста
і
ць дзве даты (1940-1946); быў ранн
і
варыянт. Пазней паэт пераглядзеў тэкст. Гэты твор нечым дараг
і
аутару. Верш мае праграмнае значэнне. У
і
м паэт выказвае свае аднос
і
ны да творчасц
і
, да жыцця, да свету. У аснову верша пакладзена на родная легенда пра Каню. У той час,
як усе птушк
і
працавал
і

, аднос
і
л
і
у бор выкапаную зямлю, Каня гуляла ды мыла
і
х здэкам
і
". Птушк
і
за гэта паслал
і
ей вечны праклен. Паэт став
і
ць сабе на месца птушак -- настойчых, упартых, сц
і
прых.
і
прац
і
стаўляе сваю працу, свае
і
мкненн
і
праводз
і
нам "Аматарау легкой славы", як
і
я нагадваюць Каню з лягенды. Як
і
працав
і
тыя птушк
і
, ен не заспако
і
цца, пакуль не закончыць пачатай справы, "будзе капаць рэчышча уласнай рак
і
". Не хоча пераацэньваць свае магчымасц
і
. Паэт прытрымл
і
ваецца сва
і
х прынцаў. У гады В. А. вайны А. К. дасягнуу сапраўднай сталасц
і

. Паэт мае сх
і
льнасць да жанру балады ("Балада аб 4 заложн
і
ках", "Балада пра вока"). Цяжк
і
я выпарбаванн
і
, як
і
я выпал
і
на долю савецк
і
х людзей у гады В. А. вайны, паэт паказау у вершы "Над брацкай маг
і
лай". Пахаванне заб
і
тых савецк
і
х во
і
нау -- галоуны змест верша. У вершы гучыць смутак, душэуны боль, глыбокае пачуцце
мужч. гора. Чалавеч. перажыванн
і
з'яўляюцца высо
і
м
і
грамадзянск
і
м
і
пачуцям
і
. Героём верша з'яўляецца во
і
н-беларус. Яго вачыма успрымаюцца падзе
і
. Цыкл вершаў "Новая кн
і
га" А. К., нап
і
саных у 60-е вызначаецца ф
і
ласофск

і
м зместам. Роздум
і
шырок
і
я абагульненн
і
-- характэрныя рысы л
і
р
і
к
і
гэтага часу У вершы "спакойнага шчасця не зычу н
і
кому" усяго 12 радкоў (1961). Гэта верш-споведзь. Паэт не прымае спакойнага шчасця,
як
і
м живе абывацель. Свой погляд паэт высказвае у пачатку верша, дае абагульненн
і
паз
і
рання над сэнсам жыцця. У вершы раскрыта паз
і
цыя чалавека-стваральн
і
ка, як
і
зауседы
і
мкнецца наперад, каб дасягнуць мэты, трэба актыўна змагацца за яе; шчасце не
прыходз
і
ць само. У вершы "Я хаце абавязаны прап
і
скай" (1963) -- тут словам цесна, а думкам прасторна.
І
страфа пабудавана на канкрэтных дэталях быту. Перад чытачом праходз
і
ць маленства л
і
рычнага героя, "рэчы, што акружал
і
яго" Калыска, ложка, гл
і
няная м

і
ска – усе гэта роднае
і
бл
і
зкае. Пачатак верша гучыць як сыноуня удзячнасць роднаму куту. Але вось пачалася
вайна. Для л
і
рычн. героя надыходз
і
ць момант падцвердз
і
ць сваю вернасць
і
адданасць мац
і
, народу, Радз
і
ме. Б
і
ягра ф
і
я аднаго чалавека ул
і
ваецца у б
і
яграф
і
ю усяго народа. Апошняя страфа верша - адкрыты публ
і
ц. зварот ад
і
мя былога во
і
на.

Біяграфія Аркадзь Куляшоў

Народны паэт Беларусі Аркадзь Куляшоў нарадзіўся 6 лютага 1914 г. у мястэчку Саматэвічы Касцюковіцкага раёна Магілёўскай вобласці. Яго бацькі былі настаўнікамі, але ўвесь уклад сямейнага жыцця быў блізкі да сялянскага. У 1970 г. у паэме « Далека да акіяна » А. Куляшоў пісаў пра родную хату, у якой прайшло маленства:

Токам і адрынаю,

Правай палавінаю,

Кухню гаротнаю,

Скрухай калаўротнаю

На краю сяла, --

Чым ты толькі, родная

Хата, не была?

Сапраўды, у сялянскай хаце, бывала, і сушылі збожжа, і малацілі, і ткалі, а ў зімовыя дні яна часам была прытулкам і для маленькага цялятка – вялікай дзіцячай уцехі.

Хата вясковага настаўніка А. Куляшова ў Саматэвічах пасля Кастрычніка 1917 г. набыла, аднак, сваю адметнасць:

А сягоння ў змрочную

Хаты цішыню

Хлынулі святочныя

Гукі ўпершыню.

Не паны заехалі

З песняй, -- не ўпару, --

З музыкай, як некалі,

У госці к карчмару.

Не!.. Гуртка мастацкага

Тут вячэрні збор –

Скокі заліхвацкія,

Самадзейны хор.

У сталыя гады А. Куляшоў з удзячнасцю ўспамінаў родную хату, якая ў Саматэвічах стала своеасаблівым клубам – культурным цэнтрам мястэчка.

Дзіцячыя гады А. Куляшова прайшлі ў час рэвалюцыйнага абнаўлення жыцця. Новыя, калектывісцкія адносіны складваліся паміж людзьмі. Маладое пакаленне расло ў атмасферы дружбы і таварыскасці, яно не ведала страху перад заўтрашнім днём. Усе гэта спрыяла актывізацыі творчых сіл асобы.

Паэтычны талент А. Куляшова абудзіўся рана. Пісаць вершы ен пачаў з сямі гадоў, а ў 1926 г. Клімавіцкая раенная газета « Наш працаўнік » надрукавала яго верш « Ты мой брат ». Аўтару было ў гэты час дванаццаць гадоў. Пасля сканчэння Саматэвіцкай сямігодкі Аркадзь Куляшоў паступіў вучыцца ў Мсціслаўскі педагагічны тэхнікум. Тут ен блізка сышоўся з маладымі паэтамі, якія групаваліся вакол студыі тагачаснага літаратурнага аб'яднання « Маладняк ». Вялікае пачуцце дружбы моцна з'яднала яго са Змітраком Астапенкам і Юліем Таўбіным – таксама таленавітымі паэтамі.

З 1931 г. па 1933 г. Аркадзь Куляшоў вучыўся на літаратурным факультэце ў Мінскім педагагічным інстытуце. Прыезджаючы дамоў на канікулы, ен актыўна ўключаўся ў працоўнае жыццё вескі.

У пачатку 30-х гг. выйшлі першыя зборнікі вершаў А. Куляшова – «ПА песню, па сонца » і «Медзі дождж » (1933). Яны прасякнуты пачуццём радаснага самасцвярджэння асобы ў грамадстве. Разам з тым увагу Аркадзя Куляшова прыцягваюць і трагічныя падзеі нядаўняга мінулага. Пра лес інвалідаў першай сусветнай вайны А. Куляшоў раскажаў у паэме « Крыўда».

Пачатак 30-х гг. быў надзвычай складаным у літаратурным жыцці. У гэты час некаторыя крытыкі перакрэслівалі значэнне культурнай спадчыны, ставіліся з пагардай да выдатных твораў нашых класікаў. Аркадзь Куляшоў, нягледзячы на сваю маладосць, заставаўся цвёрдым у сваіх поглядах на літаратуру. Ен ведаў, што фармальнае штукарства збядняе літаратуру, што творчасць Купалы і Коласа з'яўляецца вялікай школай для маладога пісьменніка. « Усе часцей і часцей,-- пісаў пазней А. Куляшоў пра гэты перыяд свайго творчага жыцця,-- звяртаюся да крыніц народнай творчасці, да твораў Янкі Купалы, Якуба Коласа, Пушкіна і Някрасава ». Вялікую ролю ў творчым лесе А. Куляшова адыграла паэма « Краіна Муравія» А. Твардоўскага. « Я нікольні не перабольшу, калі скажу, што, як паэт, сваім нараджэннем абавязаны менавіта гэтаму

твору », -- так пісаў А. Куляшоў у 1962 г. Пазней ён прысвяціў памяці А. Твардоўскага сваю паэму « Варшаўскі шлях », у якой раскрыў велічнае аблічча выдатнага рускага паэта.

У другой палове 30-гг. А. Куляшоў напісаў шэраг твораў пра маладое пакаленне савецкіх людзей, шчырых у сваім імкненні аддаць сілы Бацькаўшчыне, верных у сяброўстве і дружбе. Да ліку такіх твораў адносяцца паэма-песня « У зяленай дуброве », аб'яднаныя ў цыкл « Юнацкі свет ».

А. Куляшоў востра перажываў трагедыю першых дзён Вялікай Айчыннай вайны. 24 чэрвеня ён пакінуў разбураны Мінск, пяхком прайшоў « горкі шлях » да Оршы, а ў Калініне добра-ахвотна ўступіў у рады Чырвонай Арміі. Пасля вучобы ў Ноўгарадскім ваенна-палітычным вучылішчы А. Куляшоў працаваў у армейскай газеце « Знамя Советов ». На старонках франтавога друку паэт расказваў пра суровую праўду змагання з фашысцкімі вылюдкамі, пра мужнасць і стойкасць байца-камсамольца на Бранскім фронце, якога фашысты на марозе аблілі вадой, пра безыменнага мінамётчыка, які на сваім участку стрымліваў наступленне фашысцкай дывізіі « Дзень на перадавой, вечар у дарозе, ноч у зямлянцы, дзе пры цьмяным святле газоўкі пісаліся вершы, нарысы, артыкулы, заметкі. А раніцою ўсе гэты ўжо чыталася ў палках і на батарэях » -- так пісаў пра работу франтавога журналіста рускі паэт Аляксей Суркоў. Так праходзілі на фронце дні і ночы і ў Аркадзя Куляшова.

Ва ўмовах франтавога жыцця А. Куляшоў здолеў напісаць выдатныя мастацкія творы за незвычайна кароткі час. У жніўні 1942 г. ён напісаў паэму « Сцяг брыгады » -- кнігу пра байца, які зведаў горыч разгрому брыгады, страту баявых сяброў, але выйшаў з варожага акружэння разам з параненым камісарам. У паэме « Дом №24 », напісанай таксама ў гады вайны, А. Куляшоў расказваў пра абуджэнне жыцця на папялішчах вайны, пра вяртанне да жыцця чалавечых душ, спапяленых вайной. Назаўжды ў народнай памяці застануцца героі напісаных А. Куляшовым у гады вайны балад — дзеці і сястра камандзіра партызанскай брыгады Міная Шмырова, расстраляныя фашыстамі, камсамалец, абліты на марозе ледзяной вадой мужныя беларускія дзяўчаты, якіх фашысты вывезлі ў Германію, але не змаглі зламаць духоўна. Пра гэты Аркадзь Куляшоў расказваў у такіх творах, як « Балада аб чатырох заложніках », « Камсамольскі білет », «Ліст з палону », «Над брацкай магілай ». Гэтыя творы ў гады вайны не толькі гаварылі суровую праўду пра пакуты і мужнасць нашага народа — яны былі і застаюцца крыніцай духоўнай сілы чалавека.

У пасляваенны час А. Куляшоў таксама напісаў шмат твораў пра выдатных сыноў нашага

народа. Найбольш значнымі ў гэты час кнігамі былі зборнікі вершаў «Камуністы», «Новая кніга», «Сасна і бяроза», а таксама паэмы «Цунамі», «Далека да акіяна», «Варшаўскі шлях». Цыкл вершаў «Маналог», прысвечаны памяці З. Астапенкі і Ю. Таўбіна, беспадстаўна абвінавачаных у гады культу асобы Сталіна. Пра выдатнага кіраўніка нацыянальна-вызваленчага руху ў 1863 г. Кастуся Каліноўскага А. Куляшоў раскажа ў драматычнай паэме «Хамуціус» (1975). Назва твора паходзіць ад падпольнай мянушкі, якую ўзяў сабе К. Каліноўскі, падкрэсліўшы тым самым сваю блізкасць да сялян, якіх паны называлі хамамі.

Паэзія А. Куляшова – гэта ўсхваляваны маналог пра людзей, якія ва ўпартым змаганні з варожымі абставінамі застаюцца непераможнымі духоўна. Раптоўная смерць абарвала 4 лютага 1978 г. паэтычны маналог мужа паэта – мысліцеля і грамадзяніна, але ў яго творах назаўседы засталіся жыццёвыя вобразы лепшых сыноў нашага народа – жывая памяць пра гераічнае мінулае. У творах навечна застаўся з намі і вобраз паэта, які ўзбагаціў беларускае мастацкае слова новым сэнсам – паглыбленым разуменнем сутнасці эпохі. Пра гэта вельмі добра сказаў Янка Брыль: «Да болю часам шаблонная фраза: «У асобе яго мы страцілі...». Не, у асобе Аркадзя Куляшова мы – у самым шырокім, трывалым гучанні гэтага мы – набылі, маем паэта, значэнне якога надзейна мацуе вечнасць нашага слова».

ПАЭМА А. КУЛЯШОВА «СЦЯГ БРЫГАДЫ»

Задума напісаць твор пра франтавую вер-насць салдат баявому сцягу ўзнікла ў Аркадзя Куляшова летам тысяча дзевяцьсот сорок другога года. Гэта тэма так захапіла паэта, што ён адразу пачаў працаваць над паэмай. Пісаць даводзілася ў цяжкіх умовах: пад гул артыле-рыйскай кананады, пад разрывы бомб, у часы рэдкіх і кароткіх перапынкаў, калі заціхалі варожыя стрэлы, бо аўтар у гэты час і сам пры-маў непасрэдным удзел у франтавым жыцці. Аднак, як бы там ні было, але ўжо праз два месяцы пасля пачатку работы тэма, што хва-лявала Куляшова, увасобілася ў паэме «Сцяг брыгады».

Галоўнымі героямі паэмы з'яўляюцца Алесь Рыбка, наводчык Мікіта Ворчык і камісар Зарудны, якога яны — Алесь Рыбка і Ворчык — вынеслі цяжка параненага з поля бою. Уся астатняя брыгада палягла ў баі.

Як самае дарагое выносіць з поля бою Алесь Рыбка і сцяг загінуўшай брыгады — «чэсць забітых усіх...»

Трэба сцяг рагпаваць,

Сцяг на глум і на здзек не пакіну.

Доўга неслі Рыбка і Ворчык на шынялі свай-го камандзіра, і як ні цяжка ім было, у іх ні на хвіліну не ўзнікала жаданне аблегчыць сабе ношу. Кожны разумеў, што гэта яго святы аба-вязак.

Так дайшлі Алесь з Мікітам да хаты лесніка. Стары, выправіўшы дзяцей на вайну, сам ужо не ў тых гадах, каб быць воінам, з трывогай за дзяцей, сваіх і чужых, удвух з жонкаю жыву сярод лесу.

У эпізодзе з лесніком, як, бадай, ні ў якім іншым, аўтар падкрэслівае чуласць, далікатнасць сваіх герояў, іх гатоўнасць раздзяліць чужое гора. Як ні хацелася ім запытацца ў старога пра яго дзяцей, ніхто з іх рабіць гэтага не стаў, баючы-ся насыпаць солі на свежую рану, калі раптам каторы з сыноў загінуў.

Тым жа адказвалі воінам і старыя. На працягу ўсяго таго часу, што правялі франтавікі ў іх, чакаючы, пакуль паправіцца іх камандзір. ні гаспадар, ні яго жонка не запыталіся, хто яны, адкуль і куды ідуць. Больш таго, аднесліся да іх, як да родных.

Калі Заруднаму стала лягчэй, трое воінаў рушылі далей. Ім не цярпелася дайсці да штаба і перадаць сцяг. Тады брыгаду не будуць лічыць загінуўшай, і яны змогуць пад

гэтым жа сцягам зноў выступіць на барацьбу з фашыстамі. Свой абавязак перад забітымі сябрамі яны выканаюць. Як ні зябка Алесю Рыбку ісці, як ні балюча ад думкі, што іх усяго трое, але тое, што ў яго ватоўцы зашыты сцяг, грэе воіну душу. Ад-нак ненадоўга: былы наводчык Мікіта Ворчык, паверыўшы варожай прапагандзе, што немцы дайшлі ўжо да Урала, употайкі пакідае сяб-роў. Мала таго, ён забраў з сабою ватоўку, у якой быў зашыты сцяг брыгады.

Толькі цяпер Зарудны і Алесь Рыбка зразумелі, чаму, праходзячы недалёка ад тых мясцін, адкуль родам Ворчык, і дзе засталася яго сям'я, іх паплечнік чамусьці марудзіў. Ні хвіліны не раздумваючы, байцы накіроўваюцца на пошукі Мікіты. І не так Мікіты, як ватоўкі, у якой зашыты сцяг.

Ворчык быў сапраўды дома. Змучаны ўбача-ным, перажытым, ён захацеў знайсці спакой побач з жонкай і дзецьмі. Але дома яго чакала яшчэ большае гора. Сцяг Мікіта захапіў вы-падкова, зусім не маючы намеру аднаму занесці ў штаб ці адкупіцца ім ад немцаў. Зразумела, Ворчык вінаваты перад сваімі таварышамі: і перад мёртвымі, і перад жывымі. Учынак яго нельга пахваліць. Больш таго, ён заслугоўвае нараканняў. Аднак, на маю думку, Алесь Рыб-ка і камісар Зарудны вынеслі Ворчыку занадта жорсткі прыгавор. Па-першае, таму, што ў Вор-чыкавай маладушнасці вінаваты яго характар, не такі цвёрды, як у яго паплечнікаў. Па-дру-гое, чыніць самасуд не мае права ніхто. Тым больш, што дзеянне адбывалася не на перада-вой, дзе, калі не заб'еш ты, — заб'юць цябе. Па-трэцяе, Ворчык за свой ганебны ўчынак ужо пакараны Богам: жонка не дачакалася яго.

Што датычыцца аўтарскай задумы ўславіць вернасць салдат баявому сцягу, то, мне здаецца, ідэя гэта прагучала ў творы ў поўную сілу.